

مقدمه مولف

در سرزمین پهناور ایران از روزگاران کهن آثار ارزشمندی پراکنده است که هر یک معرف هنرهای مختلف بویژه هنر معماری است .

نمونه هایی از این آثار که می توان آن را شاهکاری از هنر معماری عهد اسلامی دانست رباط یا کاروانسراهاست که در اغلب نقاط کشور با ویژه گیهای گوناگون ایجاد گردیده است .

احداث رباط یا کاروانسرا در ایران سابقه بسیار قدیمی داشته و طبق منابع تاریخی ایران در احداث کاروانسراها جاده ها و همچنین سیستم ارتباطات پیشقدم بوده است . ساختن کاروانسرا ، مخصوصاً در ادوار اسلامی بخش مهمی از معماری ایران را شامل گردیده و با سبک متفاوتی از شهرها گرفته تا مسیر جاده ها و حتی کویرها و کوهها ایجاد میگردد . بطور یقین احداث کاروانسراها در رباطه یا رونق تجارت شکل گرفته و از طرفی جنبه های مذهبی و نظامی در گسترش و توسعه آن سهم بوده است . از طرفی دیگر جنبه های اجتماعی و فرهنگی کاروانسراها در آن روزگاران نیز از اهمیت خاصی برخوردار بوده ، چه هر یک از این کاروانسراها بدلیل تردد و اقامت مسافرین مختلف ، دائماً با عقاید و افکار گوناگون در ارتباط بوده و در نتیجه نوعی برخورد اندیشه ها بوجود میامده که در زندگی و فرهنگ هر قومی تاثیر وافر داشته است .

کشور ایران ، بعلت قرار گرفتن در شاهراه غرب و شرق ، و همچنین دارا بودن سرزمینی وسیع به ایجاد راه های تجارتي و کاروانی و همچنین پل های متعدد و در نظر گرفتن امنیت راه ها اهمیت خاصی قائل بوده است . یکی از این راهها که در واقع ارتباط بین شرق و غرب را نیز شامل میشده راه خراسان است که از طرفی به بین النهرین و از طرف دیگر به ماوراءالنهر و خاور دور امتداد داشته است . این جاده در دوران اسلامی بویژه در عهد صفوی اهمیت فراوان یافته و به جاده زیارتی شیعیان نیز معروف گردیده است ، چه از یکطرف به اماکن مقدسه چون نجف و کربلا از طرف غرب و از طرف دیگر به بارگاه امام هشتم شیعیان جهان امام رضا علیه السلام در شرق گذر میکرده است . به همین دلیل در سراسر این جاده کاروانسراهای متعددی برای استراحت زوار و کاروانیان برپا گردیده که حتی تا اوایل قرن بیستم هم مورد استفاده بوده است .

رباط شرف یکی از آثار مهم عصر سلجوقی با قرار گرفتن در قسمت شرق ، راه سرخس ، یادآور زمانی است که جاده خراسان از اهمیت فراوان برخوردار بوده و رونق تجارت و امنیت کامل راهها در سراسر ایران وجود داشته است . رباط یا کاروانسرای شرف که در حال حاضر دور از جاده قدیمی بحال ویرانی افتاده هنوز عظمت دیرین خود را حفظ کرده و کمتر تماشاگری را می توان یافت که از کنار آن بی تفاوت گذر کند .

مدت زمانی است که تعمیرات و بازسازی آن توسط سازمان ملی حفاظت آثار باستانی بسرپرستی آقای مهندس

شاهد باشیم .

در سال ۱۳۵۶ بهنگام خاکبرداری دراطافهای رباط شرف مجموعه‌ای یافت گردیده که هر یک از نظر تاریخی اهمیت ویژه‌ای را داراست .

مجموعه یافت شده شامل ظروف فلزی ، فرمان هائی از عهد صفوی ، سفالینه‌ای از دوره سلجوقی ، سکه هائی از ادوار اسلامی و بالاخره ظرف لاکه منحصر بفردی از قرن ۴ و ۵ هجری است که همگی نشانگر ذوق و سلیقه هنرمندان و صنعتگران ایران در ادوار مختلف اسلامی است .

شرح اشیاء مکشوفه که در واقع همگی یادگارهایی از رباط شرف بوده در صفحات بعد بصورت گزارش مختصر تقدیم دستداران و علاقمندان هنر ایران میگردد .

همکاری صمیمانه دوستان و همکاران امکان انتشار این مجلد کوتاه را فراهم ساخت و مولف از همگی بخاطر این همکاری صمیمانه سپاسگزار است :

از خانم زری جعفر محمدی و آقای عارف اسفندیاری بخاطر فراهم نمودن تسهیلات لازم برای مطالعه اشیاء

آقای فائق توحیدی برای طراحی اشیاء

آقای عبدالله قوچانی برای خواندن کتیبه اشیاء فلزی

آقایان محمدحسن سمسار و یحیی ذکاء برای راهنمایی در شناسائی نقوش ظرف لاکه

آقایان امیر هوشنگ ابری و مهدی دهنه‌ای برای تهیه تصاویر

آقایان دکتر لینز Dr. Linz و دکتر رسول وطن دوست برای آزمایش ظروف فلزی و همچنین از

دیگر کسانی که در تهیه این مجموعه مولف را یاری بخشیدند تشکر و سپاس فراوان حاصل است .

تهران ، مرداد ۱۳۶۰

م . ی . کیانی